

Inleiding president HR Maarten Feteris op rio-symposium 2 november 2018

Welkom op dit symposium voor alle nieuwe rechters in opleiding van het afgelopen jaar. U zult recht moeten spreken zonder aanzien des persoons, zoals dat heet. Enigszins gedepersonifieerd door de zwarte toga met witte bef. Het is opvallend dat mensen die je kort tevoren in toga op de zitting hebben gezien, je daarna in burger niet meer herkennen. Zo sprak ik vorig jaar in toga drie installatieredes achter elkaar uit en tijdens de borrel na afloop begon een van de aanwezigen me een beeld te schetsen van wat de president in die redes gezegd had. Dat ik dat zelf was, drong blijkbaar niet meteen door. Maar brengt het afstandelijke zwart en wit van de toga ook mee dat u daaronder als een grijze muis moet zijn, een kleurloze persoonlijkheid die niets echt vies maar ook niets echt lekker vindt? Of biedt dit ambt u nog voldoende ruimte voor een eigen persoonlijkheid? Dat is het belangrijkste thema voor dit symposium, dat gewijd is aan de eigenheid van de magistraat.

Laat ik maar met de deur in huis vallen: ik hoop van harte dat onze rechterlijke organisatie, ook in de toekomst, geen massa grijze muizen wordt, mensen zonder bijzondere eigenschappen en mensen die nooit kleur durven te bekennen. Want als je zo middelmatig bent, zal het je ook moeite kosten om een doorleefd oordeel te geven over de bonte stoet van rechtzoekenden die in de rechtszaal verschijnen. U zult in die zaken moeten beslissen, en dat is juist ook een kwestie van kleur bekennen. Ik vond het heel mooi dat een paar jaar geleden in het programma "Kijken in de ziel" verschillende rechters aan het woord kwamen die op een persoonlijke manier vertelden over beslissingen die ze moesten nemen en over de dilemma's die dat bij hen opriep. Dat gaf een heel authentiek en professioneel beeld van de beroepsgroep.

In dit licht is het ook van belang dat onze rechterlijke macht divers is samengesteld. Dat het niet allemaal gelijkgestemde mensen zijn met een vergelijkbare maatschappelijke en culturele achtergrond. Er is de laatste tijd de nodige discussie geweest over culturele diversiteit binnen de rechterlijke macht, althans over het gebrek daaraan. En hoewel het aantal rio's met een niet-westerse achtergrond wel toeneemt, is het percentage daarvan nog steeds laag, erg laag. Niet dat ik zou willen pleiten voor vaste quota. En ik verwacht ook niet dat een rechter met bijvoorbeeld Turkse achtergrond andere beslissingen zal nemen dan rechters met een andere achtergrond. Ik zal er ook niet voor pleiten dat op zaken van rechtzoekenden met een niet-Nederlandse achtergrond zoveel mogelijk rechters met een soortgelijke achtergrond worden ingezet. Dat kan trouwens ook praktische problemen geven, en het kan bovendien op gespannen voet staan met de objectieve criteria voor zaakstoedeling, waaraan binnen de rechterlijke macht gewerkt wordt. De voordelen van een veelkleurige rechterlijke organisatie zie ik dan ook niet zozeer op het niveau van individuele zaken, maar meer op macroniveau. De rechtspraak zal nog meer vertrouwen en gezag kunnen krijgen als het niet een zichtbaar eenzijdig samengestelde beroepsgroep is. Ook binnen de Hoge Raad, zowel de raad als het parket, wordt nagedacht over en gewerkt aan diversiteit. We zijn een divers instituut waar het gaat om de professionele herkomst en achtergrond van de leden. Ze komen uit de rechtspraak, de wetenschap, de advocatuur en de adviespraktijk. In het afgelopen decennium hebben we onze specifieke aandacht ook gericht op de man-vrouw-verhouding binnen de Hoge Raad. De culturele diversiteit blijft achter en is ook voor de hoogste rechter een belangrijk aandachtspunt.

Rechters met verschillende achtergronden kunnen de bijzondere persoonlijke wijsheid en ervaring die zij met zich meedragen veel breder inzetten dan alleen in hun eigen oordelen in individuele zaken. Zoals een kleine steen in een vijver een veel grotere rimpeling om zich heen kan veroorzaken, zo kunnen zij die achtergrond ook uitstralen naar hun collega's. Zij kunnen dat bijvoorbeeld doen als ze in een meervoudige zittingscombinatie recht spreken, maar ook daarbuiten in vaktechnisch overleg en bij informele contacten, zoals gesprekken aan de lunch. En het is natuurlijk van groot belang dat hun collega's daarvoor openstaan. Maar dat behoort tot de basishouding van een jurist en in het bijzonder van een rechter: niets als vanzelfsprekend aannemen, ook andere visies en gewoonten serieus overwegen, en dan pas tot een oordeel komen. Dat leerde ik al in het eerste jaar van mijn rechtenstudie bij het vak algemene inleiding. Met een toespeling op Porgy and Bess kreeg ik daar het devies voor een goede jurist mee: It ain't necessarily so. (Muziekfragment Louis Armstrong en Ella Fitzgerald¹). Dit betekent ook dat een goede rechter, hoe belangrijk het ook is dat hij een authentieke persoonlijkheid bezit, zich uiteindelijk los kan maken van persoonlijke opvattingen als dat voor een juridisch juiste beslissing nodig is. Dat is een kernkwaliteit van onpartijdige en onafhankelijke rechters, en het is noodzakelijk dat de rechterlijke organisatie het grote belang hiervan ook uitstraalt. Dat het voor een verdachte van milieufraude bijvoorbeeld niet uitmaakt of hij wordt berecht door een rechter met groen-linkse sympathie of door een rechter met een andere signatuur. Dat onderscheidt ons van politici. Voor ons als rechters is dit een vanzelfsprekendheid, maar mensen buiten onze organisatie kunnen het soms maar moeilijk geloven. Het is goed dat u zich dit realiseert, en waar nodig en mogelijk telkens weer uitlegt. Dat eerlijke en rechtvaardige beslissingen worden genomen op basis van de geldende regels.

Juist ook als de rechter wat meer van zijn of haar persoonlijkheid laat zien, kan de daarop volgende professionele beslissing het vertrouwen in de rechter vergroten. Als de burger telkens ziet dat rechters in staat zijn persoonlijke opvattingen opzij te zetten bij het nemen van juridische beslissingen, dan toont dat hun onafhankelijkheid en professionaliteit. In dat licht vind ik dat verzoeken om wraking of verschoning niet te gemakkelijk moeten worden toegewezen. Dat geldt ook als een rechter tijdens de zitting al een tipje van de sluier oplicht, en laat merken hoe het betoog van een partij op hem overkomt, of wanneer de rechter zelfs al een voorlopig oordeel uitspreekt op de zitting. Dat kan een partij juist stimuleren er nog een schepje bovenop te doen als zij het signaal krijgt dat de rechter nog niet is overtuigd. Dat die rechter een wendbare geest houdt, en vervolgens tot het laatst moet blijven openstaan voor argumenten van beide kanten, spreekt voor zichzelf. Zo'n rechter die zich als mens toont, middenin een denkproces, zie ik liever dan een steriele rechter die geen krimp geeft. Folkert Jensma schreef onlangs in het NRC over "onpartijdigheid als bovenmenselijke inspanning". Ter illustratie merkte hij op dat een rechter iemand is die een slok azijn kan nemen om daarna met uitgestreken gezicht geheel geloofwaardig te verklaren twee weken nodig te hebben om te bepalen of dat nu lekker was of niet. Maar het is de vraag of dat het ideaalbeeld van de rechter kan en moet zijn. Wanneer angst voor wrakingsverzoeken de rechter tot een ongenaakbare sfinx zou maken, zou ik dat geen goede ontwikkeling vinden. Dan zie ik toch liever een mens van vlees en bloed, die de zitting tot een betekenisvolle gebeurtenis maakt, en tegelijkertijd uitstraalt dat de beslissing nog open ligt en dat alle argumenten voor en tegen daarbij op waarde zullen worden gewogen. Want dat zijn allemaal kenmerken die behoren bij de eigenheid van de magistraat.

---

¹ Muziekfragment Youtube 1:40 tot 2:04.